

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสถานะทางกฎหมายของเช็คเชียร์เช็ค

Legal issues regarding the legal status of cashier's cheque

บุญทริกา โอทากานนท์ (Boonthariga Otaganonta) *

Received: July 8, 2024

Revised: July 20, 2024

Accepted: July 25, 2024

* Corresponding author, E-mail: boonthariga.ota@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาเปรียบเทียบ หลักเกณฑ์ นิยาม ความหมายของเช็คเชียร์เช็คของประเทศสหรัฐอเมริกา และหลักเกณฑ์ นิยาม ความหมายของเช็คเชียร์เช็คของประเทศไทย 2) วิเคราะห์ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการที่กฎหมายไม่ได้กำหนดให้เช็คเชียร์เช็คมีสถานะทางกฎหมายที่ชัดเจน 3) เสนอทางออกและหาแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาที่พบ เพื่อให้เช็คเชียร์เช็คมีสถานะทางกฎหมายที่ชัดเจน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิจัยเอกสาร จากการศึกษากฎหมายพบว่า สำหรับกฎหมายไทยไม่มีการบัญญัติกฎหมายเป็นการเฉพาะว่าเช็คเชียร์เช็คเป็นเช็คประเภทหนึ่ง เหมือนกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่แตกต่างกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยที่ต้องอาศัยการตีความตามกฎหมาย แนวคำพิพากษาศาลฎีกาว่าเป็นเช็ค

คำสำคัญ: เช็คเชียร์เช็ค; เช็ค

Abstract

The purposes of this research were to 1) study and compare the criteria, definition, and meaning of cashier's cheque in the United States and the criteria, definition, meaning of cashier's cheque in Thailand; 2) analyze problems that may

arise from the fact that the law does not specify that cashier's cheque has a clear legal status; and 3) propose solutions and find appropriate approaches to solve the problems found so that the cashier's cheque has a clear legal status. This research is a qualitative research by researching documents. The result was as follows: Thai law, there is no specific law stating that a cashier's cheque is a type of cheque like the law of the United States, which is a written law that is different from the Thai Civil and Commercial Code that relies on legal interpretation the Supreme Court's judgment that it is a cheque.

Keywords: Cashier's cheque; Cheque

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คริสต์ศักราช 400 ถึง 1400 เหล่าพ่อค้าที่ทำการค้าระหว่างประเทศต่างใช้ตราสารที่เปลี่ยนมือได้เป็นเครื่องมือในทางการเงิน และการประกอบธุรกิจการค้าของตน ปัญหามากมายในเรื่องการขนส่งและเก็บรักษาทอง หรือเหรียญกษาปณ์ให้ปลอดภัยเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดวิธีปฏิบัติขึ้นใหม่ โดยพวกพ่อค้าจะฝากโลหะมีค่าของตนกับช่างทองผู้ซึ่งทำหน้าที่เป็นนายธนาคาร (banker) เพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายจากการสูญหาย หรือการถูกโจรกรรม ในเวลาที่ต้องการเงินสำหรับใช้ชำระค่าสินค้าที่ซื้อ พ่อค้าเหล่านี้จะทำหนังสือคำสั่งจำหน่ายถึง "ธนาคาร" ดังกล่าว มอบให้แก่ผู้ขายหนังสือคำสั่งนี้รู้จักกันในชื่อ "ตั๋วแลกเงิน" (bill of exchange)

* นักวิจัยอิสระ

independent researcher

และในบางโอกาสก็มีการนำมาใช้แทนเงิน ต่อมาเหล่าพ่อค้าจึงต้องกำหนดกฎเกณฑ์ของพวกตนขึ้นมาเอง เพื่อควบคุมบังคับการใช้ตัวแลกเงินเหล่านี้ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ซึ่งเมื่อกาลเวลาผ่านไปกฎเกณฑ์เหล่านี้ก็ได้ “ศาลที่มีความเป็นธรรม” หรือ “ศาลท้องถิ่น” (King's Court) มาช่วยบังคับให้ และในที่สุดคำตัดสินของศาลเหล่านี้ก็ได้กลายมาเป็นกฎหมายชุดหนึ่งที่รู้จักกันในชื่อ *lex mercatoria* หรือ Law Merchant หรือ “กฎหมายพ่อค้า”

Law Merchant หรือ “กฎหมายพ่อค้า” นี้ ต่อมาในปี ค.ศ. 1882 ได้ถูกประมวลขึ้นเป็นพระราชบัญญัติตัวแลกเงิน ค.ศ. 1882 (Bill of Exchange Act of 1882) ในประเทศอังกฤษ และในปี ค.ศ. 1896 ก็ได้ถูก National Conference of Commissioners on Uniform State Laws ของประเทศสหรัฐอเมริกานำมาใช้เป็นหลักในการจัดทำกฎหมายเอกรูปว่าด้วยตราสารเปลี่ยนมือได้ (Uniform Negotiable Instrument Law) ขึ้นใช้ในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งกฎหมายนี้ได้รับการยอมรับจากมลรัฐต่างๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกาครบทุกมลรัฐในปี ค.ศ. 1920 และเป็นที่มาของลักษณะ 3 แห่งประมวลกฎหมายพาณิชย์เอกรูป (Uniform Commercial Code หรือ UCC) ของประเทศสหรัฐอเมริกาในปัจจุบัน แคชเชียร์เช็คเป็นตราสารที่วงการธนาคารไทยรับมาจากประเทศสหรัฐอเมริกา และนำมาใช้ในประเทศไทยภายใต้อิทธิพลของแนวความคิดทางกฎหมายตัวเงินของประเทศอังกฤษ ในระยะแรกจึงใช้แคชเชียร์เช็คอย่างสัญชาตญาณ โดยเรียกตราสารว่า แคชเชียร์ออร์เดอร์ (Cashier's Order) แต่ทั้งนี้เพราะในขณะนั้นวงการธนาคารของไทยได้ยึดถือตามระบบธนาคารประเทศอังกฤษซึ่งห้ามมิให้ธนาคารออกเช็คให้กับธนาคารที่ออกเช็คนั่นเอง ต่อมาภายหลังได้เห็นว่า กฎหมายลักษณะตัวเงินหาได้บัญญัติห้ามมิให้ธนาคารออกเช็คส่งจ่ายให้กับตนเองไม่ จึงได้มีการเปลี่ยนชื่อเรียกมาเป็น แคชเชียร์เช็คดังเช่นปัจจุบัน

แคชเชียร์เช็คมีลักษณะแตกต่างจากเช็คทั่วไป กล่าวคือ ธนาคารเป็นทั้งผู้ส่งจ่ายและธนาคารผู้จ่ายในเวลาเดียวกัน และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย มาตรา 898 บัญญัติว่า “ตัวเงินมี 3 ประเภท คือ ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน และเช็ค” โดยไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะว่า แคชเชียร์เช็คเป็น

ตัวเงินประเภทใด การที่แคชเชียร์เช็ค มีคำว่า “เช็ค” ตามความหมายของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงทำให้เกิดปัญหาว่า แคชเชียร์เช็คมีสถานะทางกฎหมายเป็นเช็คหรือไม่ ซึ่งแตกต่างกับประมวลกฎหมายพาณิชย์เอกรูปของประเทศสหรัฐอเมริกา (Uniform Commercial Code หรือ UCC) ซึ่งบัญญัติว่า แคชเชียร์เช็ค คือ เช็คตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาเปรียบเทียบ หลักเกณฑ์ นิยาม ความหมายของแคชเชียร์เช็คของประเทศสหรัฐอเมริกา และหลักเกณฑ์ นิยาม ความหมายของแคชเชียร์เช็คของประเทศไทย
2. วิเคราะห์ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการที่กฎหมายไม่ได้กำหนดให้แคชเชียร์เช็คมีสถานะทางกฎหมายที่ชัดเจน
3. เสนอทางออกและหาแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาที่พบ เพื่อให้แคชเชียร์เช็คมีสถานะทางกฎหมายที่ชัดเจน

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสถานะทางกฎหมายของแคชเชียร์เช็ค มีขอบเขตการวิจัยที่สามารถแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. ขอบเขตของการวิจัยเฉพาะกรณี ดังนี้

1.1 สถานะของแคชเชียร์เช็คตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน

1.2 วิเคราะห์สถานะทางกฎหมายของแคชเชียร์เช็คว่ามีรายการครบเป็นเช็คตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

2. ขอบเขตด้านระยะเวลาการวิจัย มีกรอบระยะเวลา 4 เดือน ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2567 จนถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2567

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แคชเชียร์เช็คเป็นตราสารที่วงการธนาคารไทยรับมาจากประเทศสหรัฐอเมริกา ในระยะแรกจึงใช้แคชเชียร์เช็คอย่างสัญชาตญาณ โดยเรียกตราสารว่า “แคชเชียร์ออร์เดอร์” (Cashier's order) ต่อมาเห็นว่า

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะตัวเงินไม่ห้ามธนาคารออกเช็คสั่งจ่ายเอาจากตนเอง จึงได้เปลี่ยนมาใช้แคชเชียร์เช็คอย่างเช็ค โดยเรียกตราสารว่า “แคชเชียร์เช็ค” (Cashier's cheque)

แคชเชียร์เช็คมีลักษณะแตกต่างจากเช็คทั่วไป กล่าวคือ ธนาคารเป็นทั้งผู้สั่งจ่ายและธนาคารผู้จ่ายในเวลาเดียวกัน ในทางธนาคารพาณิชย์ มีผู้ให้ความหมายของแคชเชียร์เช็คไว้ว่า เช็คสั่งจ่ายของธนาคาร (Cashier's Order หรือ Manager's cheque) คือ เช็คของธนาคารที่สั่งธนาคารตนเองให้จ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง การที่ธนาคารออก “เช็คสั่งจ่ายของธนาคาร” ก็เพื่อชำระค่าใช้จ่ายหรือการซื้อทรัพย์สินของธนาคาร เพื่อจ่ายให้ลูกค้าของธนาคาร เนื่องในการที่ธนาคารให้ลูกค้ากู้ยืม หรืออาจจะเนื่องจากลูกค้านำเช็ค หรือเงินสดของตนมาแลกกับเช็คสั่งจ่ายของธนาคาร โดยธนาคารจะคิดค่าธรรมเนียมในการออกเช็คสั่งจ่ายเอาจากลูกค้าเพียงเล็กน้อย (Guest, 1991; Megraph, 1979; Weber & Speidel, 1982; White, 1988)

จากความหมายดังกล่าว จะพบว่าในทางธนาคารพาณิชย์ แคชเชียร์เช็คมีลักษณะ 3 ประการ ได้แก่ ประการแรกเป็นเช็ค ประการที่สองเช็คดังกล่าวธนาคารเป็นผู้สั่งจ่ายเอาจากตนเอง และประการที่สามเช็คดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ในการออกเพื่อจ่ายค่าใช้จ่ายของธนาคาร ซื้อทรัพย์สิน จ่ายเงินกู้ให้ลูกค้า และแลกกับเช็ค หรือเงินสดของลูกค้า จะพบว่า ลักษณะของแคชเชียร์เช็คในทางกฎหมาย มีเพียงสองประการเท่านั้น ได้แก่ 1) เป็นเช็ค และ 2) เช็คดังกล่าวธนาคารเป็นผู้สั่งจ่ายเอาจากตนเอง

ลักษณะประการแรก ในด้านหลักการ แคชเชียร์เช็คมีรายการครบถ้วนตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 988 กำหนด อันได้แก่ 1) คำบอกชื่อว่าเป็นเช็ค 2) คำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขให้ใช้เงินเป็นจำนวนแน่นอน 3) ชื่อหรือยี่ห้อและสำนักของธนาคาร 4) ชื่อหรือยี่ห้อของผู้รับเงินหรือคำจดแจ้งว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ 5) สถานที่ใช้เงิน 6) วันและสถานที่ออกเช็ค และ 7) ลายมือชื่อผู้สั่งจ่าย ดังนั้นแคชเชียร์เช็คจึงเป็นเช็ค จากลักษณะประการที่สอง แคชเชียร์เช็คเป็นเช็คซึ่งธนาคารสั่งตนเองให้ใช้เงินจำนวนหนึ่งเมื่อทวงถามให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง ธนาคารจึงเป็นทั้งผู้

สั่งจ่ายและธนาคารผู้จ่ายด้วยในเวลาเดียวกันตามมาตรา 987 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (Abhirat, 1998; Chayut, 2006; Chitti, 1995; Seni, 2007; Saowanee, 2016; Sahaton, 2024)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยเป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary research) กล่าวคือ ทำการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลในเอกสารภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ ศึกษาจากตัวบทกฎหมายต่าง ๆ โดยกฎหมายไทยศึกษาจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ศึกษาจาก ประมวลกฎหมายพาณิชย์เอกรูป (Uniform Commercial Code หรือ UCC) คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ประกาศ ระเบียบคำสั่ง ของหน่วยงานของรัฐ บทความวิชาการในวารสารกฎหมาย ผลงานวิจัยทางวิชาการที่สำคัญของสถาบันวิจัย หนังสือคำอธิบายกฎหมาย บทความในวารสาร วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ ข่าว ข้อมูลทางคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ตลอดจนเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลที่มีอยู่อย่างกระจัดกระจายให้เป็นระบบมากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล และสามารถก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับใช้ในการศึกษาวิจัยเพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะที่เหมาะสมต่อไป

ผลการวิจัย

ตามประมวลกฎหมายพาณิชย์เอกรูป (Uniform Commercial Code หรือ UCC) ของประเทศสหรัฐอเมริกา มีการบัญญัติว่า แคชเชียร์เช็คเป็นเช็คอย่างหนึ่งตามมาตรา 3-104 ได้กำหนดเงื่อนไขของการเป็นตราสารเปลี่ยนมือได้ หมายถึง คำมั่นปราศจากเงื่อนไข หรือการสั่งจ่ายเงินที่เป็นจำนวนแน่นอนโดยมีหรือไม่มีดอกเบี้ยย หรือมีการชำระอย่างอื่นในสัญญา หรือในการสั่งจ่าย ดังนี้

(1) สามารถสั่งจ่ายเงินให้แก่ผู้รับเงิน หรือสั่งจ่ายภายในกำหนดเวลาที่ออก หรือมาอยู่ในความครอบครองของผู้ทรง

(2) จ่ายเมื่อ ทวงถาม หรือ จ่ายตามกำหนดเวลา

(3) เช็ค หมายถึง ตั๋วเงิน นอกเหนือจากร่างที่เกี่ยวกับเอกสารสามารถสั่งจ่ายเงินได้ตามสั่ง และสั่งจ่ายโดยธนาคาร หรือ Cashier's check หรือ Teller's check เอกสารนั้นแม้จะไม่เขียนว่าเป็นเช็ค แต่เขียนเป็นอย่างอื่นว่า คำสั่งจ่ายเงิน ก็ถือว่าเป็นเช็ค

แคชเชียร์เช็ค (Cashier's check) หมายถึง ตั๋วเงินที่ผู้ออกตั๋ว หรือผู้ออกคำสั่งให้จ่ายเงิน และออกโดยธนาคาร หรือธนาคารสาขา และธนาคารรับรองการจ่ายเงิน และธนาคารจะเพิกถอนการรับรองไม่ได้ ซึ่งเมื่อประมวลเข้าด้วยกันแล้วก็จะให้ความหมายของเช็คว่า เช็ค คือ คำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขเป็นลายลักษณ์อักษรที่ลงนามโดยผู้สั่งจ่าย สั่งให้ธนาคารจ่ายเงินเป็นจำนวนแน่นอน เมื่อทวงถามตามคำสั่งหรือให้แก่ผู้ถือ จากความหมายที่ประมวลได้ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าตามหลักการของเช็ค ผู้สั่งจ่ายเช็คและธนาคารเป็นบุคคลคนเดียวกันได้ ตามประมวลกฎหมายพาณิชย์ เอกรูปของประเทศสหรัฐอเมริกา (Uniform Commercial Code หรือ UCC) แคชเชียร์เช็คมีสถานะทางกฎหมายเป็นเช็คซึ่งจัดเป็นตั๋วแลกเงินประเภทหนึ่ง แต่ความผูกพันของธนาคารผู้สั่งจ่ายแคชเชียร์เช็คจะแตกต่างไปจากปกติ โดยธนาคารผู้สั่งจ่ายแคชเชียร์เช็คจะต้องรับผิดชอบในฐานะผู้รับรอง ไม่ได้รับผิดชอบในฐานะผู้สั่งจ่าย กล่าวคือ จาก Uniform Commercial Code หรือ UCC อนุมาตรา 3-410 ว่าด้วยคำนิยามและผลของการรับรอง ข้อ (1) และ (2) ซึ่งมีความว่า

(1) การรับรอง คือ การที่ผู้สั่งจ่ายลงลายมือชื่อผูกพันตนที่จะจ่ายเงินตามตั๋วแลกเงินเมื่อไต่ยื่นให้ใช้เงิน การรับรองต้องเขียนลงในตั๋วแลกเงินนั้น และอาจมีแต่ลายมือชื่อของผู้จ่ายเพียงอย่างเดียวก็ได้ การรับรองมีผลเมื่อได้มีการส่งมอบตั๋วแลกเงินหรือมีการบอกกล่าวแล้ว

(2) ตั๋วแลกเงินอาจรับรองได้ แม้ว่าผู้สั่งจ่ายมิได้ลงนามหรือไม่สมบูรณ์ด้วยประการอื่น หรือล่วงกำหนดเวลาหรือขาดความเชื่อถือ

จากคำนิยาม (1) ประกอบ (2) ศาลสูงในคดี Wertz v. Richardson Heights Bank & Trust (Supreme Court of Texas, 1973) เห็นว่าการออกแคชเชียร์เช็คของธนาคารก็เป็นการรับรองด้วยเหมือนกัน เท่ากับเป็นสัญญาของธนาคารที่จะจ่ายเงินตามแคชเชียร์เช็ค

เมื่อไต่ยื่นให้ใช้เงิน หรืออีกนัยหนึ่งตามอนุมาตรานี้ แคชเชียร์เช็คได้ถูกรับรองการจ่ายเงินในขณะที่ออก

สำหรับกฎหมายไทยไม่มีการบัญญัติกฎหมายเป็นการเฉพาะว่าแคชเชียร์เช็คเป็นเช็คประเภทหนึ่งเหมือนกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรซึ่งแตกต่างกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยที่ต้องอาศัยการตีความตามกฎหมาย แนวคำพิพากษาศาลฎีกาว่าเป็นเช็คพบว่าลักษณะแคชเชียร์เช็คในทางกฎหมายมีเพียงสองประการเท่านั้น ซึ่งได้แก่

ก) เป็นเช็ค และ

ข) เช็คดังกล่าวธนาคารเป็นผู้สั่งจ่ายเอาจากตนเอง

จากลักษณะประการแรก ในด้านหลักการ แคชเชียร์เช็คเป็นหนังสือตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่งสั่งธนาคารให้ใช้เงินจำนวนหนึ่งเมื่อทวงถามให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งสอดคล้องกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 987 และในด้านรูปแบบ แคชเชียร์เช็คมีรายการครบถ้วน 7 รายการในเช็คตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 988 กำหนดอันได้แก่ (1) คำบอกชื่อว่าเป็นเช็ค โดยประเพณีปฏิบัติทั่วไปของธนาคาร คำบอกชื่อว่าเป็นเช็คจะไปแทรกอยู่เพียงบรรทัดล่างในแถบแม่เหล็กที่ใช้ระบุ Cheque range หรือลำดับเลขที่เช็คเท่านั้น ในทางปฏิบัติจะไม่มีปัญหาในเรื่องรายการนี้ เนื่องจากในแบบพิมพ์เช็คที่ธนาคารมอบให้แก่ผู้สั่งจ่ายจะมีคำว่าเช็คอยู่ในแบบพิมพ์แล้วโดยใช้คำว่า “เช็คเลขที่” (2) คำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขให้ใช้เงินเป็นจำนวนแน่นอน คือ ต้องมีการระบุจำนวนเงินที่แน่นอนตามเช็คไว้ กล่าวคือ ผู้เขียนสั่งจ่ายจะต้องระบุจำนวนเงินที่เป็นตัวเลขที่แน่นอนลงไปว่าเป็นเงินจำนวนเท่าใด ก็บาท ก็สตางค์ (3) ชื่อหรือยี่ห้อและสำนักของธนาคารและสำนักของธนาคารที่จะเป็นผู้จ่ายเงินตามเช็คนั้น หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า ธนาคารตามเช็ค ผู้สั่งจ่ายต้องระบุชื่อ หรือยี่ห้อธนาคาร (4) ชื่อหรือยี่ห้อของผู้รับเงินหรือคำจดแจ้งว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ ในการระบุตัวผู้รับเงิน ผู้สั่งจ่ายจะต้องระบุชื่อ หรือยี่ห้อของผู้รับเงินลงไปในแคชเชียร์เช็ค หรือคำจดแจ้งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือลงไปในแคชเชียร์เช็ค (5) สถานที่ใช้เงิน หากขาดไปก็ไม่ทำให้ตราสารไม่สมบูรณ์เป็นเช็คแต่อย่างใด แต่ให้ถือเอาภูมิลำเนาของธนาคารที่มีหน้าที่จ่ายเงินเป็น

สถานที่ใช้เงิน (6) วันและสถานที่ออกเช็ค วันออกเช็ค คือ วันที่ส่งจ่ายระบุลงในเช็คว่าเป็นวันออกเช็ค ซึ่งหมายถึงวันที่ลงในเช็ค ส่วนสถานที่ออกเช็ค คือ สถานที่ที่ผู้ส่งจ่ายทำเช็คขึ้น แต่แบบฟอร์มเช็คของธนาคารไม่มีช่องให้ระบุ สถานที่ออกเช็ค ให้ถือว่าเช็คนั้นได้ออก ณ ภูมิลำเนาของผู้ส่งจ่าย (7) ลายมือชื่อผู้ส่งจ่าย กล่าวคือ ลายมือชื่อธนาคารผู้ส่งจ่ายแคชเชียร์เช็ค ดังนั้นแคชเชียร์เช็คจึงเป็นเช็ค จากลักษณะประการที่สอง แคชเชียร์เช็คเป็นเช็คซึ่งธนาคารสั่งตนเองให้ใช้เงินจำนวนหนึ่งเมื่อทวงถามให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง ธนาคารจึงเป็นทั้งผู้ส่งจ่ายและธนาคารผู้จ่ายด้วยในเวลาเดียวกัน

จากนิยามของเช็คในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 987 ที่บัญญัติว่า “อันว่าเช็คนั้น คือ หนังสือตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่า ผู้ส่งจ่าย สั่งธนาคารให้ใช้เงินจำนวนหนึ่งเมื่อทวงถามให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง หรือให้ใช้ตามคำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่ง อันเรียกว่าผู้รับเงิน” จะเห็นได้ว่ากฎหมายใช้คำว่า “ธนาคาร” เท่านั้น นิยามดังกล่าวจึงมีลักษณะไม่ชัดเจน กล่าวคือ จะห้ามมิให้ผู้ส่งจ่ายเช็คและธนาคารผู้จ่ายเป็นบุคคลคนเดียวกันหรือไม่ใช่ จะยอมรับให้ผู้ส่งจ่ายเช็คและธนาคารผู้จ่ายเป็นบุคคลคนเดียวกันหรือไม่ชัดเจน จึงต้องตีความตามกฎหมาย เห็นว่าผู้ส่งจ่ายเช็คและธนาคารผู้จ่ายเป็นบุคคลคนเดียวกันได้ เนื่องจากไม่มีกฎหมายห้ามไว้ อีกทั้งมาตรา 987 ซึ่งเป็นบทนิยามของเช็คกำหนดไว้แต่เพียงว่า เช็ค คือหนังสือตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้ส่งจ่ายสั่งธนาคารให้ใช้เงินจำนวนหนึ่งเมื่อทวงถามให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง อันเรียกว่า ผู้รับเงิน ซึ่งมาตรา 987 ดังกล่าวเพียงแต่บอกว่า ผู้ส่งจ่ายต้องเป็นบุคคลคนหนึ่ง ส่วนผู้รับเงินต้องเป็นบุคคลอีกคนหนึ่ง แต่ไม่ได้กล่าวว่าผู้จ่ายต้องเป็นธนาคารอีกคนหนึ่งด้วย ดังนั้นหากผู้ส่งจ่ายและผู้จ่ายเป็นคนเดียวกันก็จะได้ จากการตีความตามกฎหมาย เมื่อผู้ส่งจ่ายและธนาคารผู้จ่ายเป็นบุคคลคนเดียวกันได้ แคชเชียร์เช็คซึ่งเป็นตราสารที่มีลักษณะดังกล่าวจึงเป็นเช็คตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

คำพิพากษาฎีกาที่ 772/2526 เช็คพิพาทเป็น แคชเชียร์เช็คซึ่งธนาคารจำเลยเป็นผู้ส่งจ่าย หาใช่ผู้เคยคำสั่งจ่ายเช็คพิพาทมาเบิกเงินจำเลยไม่ ธนาคารจำเลยจึงอ้างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 991

(3) มายกเว้นความรับผิดชอบของตนต่อโจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงเช็คหาได้ไม่ ธนาคารจำเลยซึ่งเป็นผู้ส่งจ่ายเช็คพิพาทจึงต้องผูกพันเป็นลูกหนี้ชั้นต้นที่จะต้องจ่ายเงินตามเช็คให้แก่ผู้ทรง

คำพิพากษาฎีกาที่ 4540/2530 ธนาคารจำเลยออกแคชเชียร์เช็คสั่งให้ธนาคารโจทก์จ่ายเงินเข้าบัญชีของ ร. ซึ่งมีบัญชีดังกล่าวกับธนาคารโจทก์ การที่ธนาคารโจทก์นำเงินเข้าบัญชีของ ร. และ ร. เบิกเงินไปจากธนาคารโจทก์แล้ว เมื่อไม่มีลักษณะใดที่แสดงว่าเป็นการจ่ายเงินโดยไม่สุจริต ธนาคารจำเลยจะปฏิเสธการจ่ายเงินตามแคชเชียร์เช็คแก่โจทก์โดยอ้างว่าธนาคารโจทก์จะต้องนำแคชเชียร์เช็คไปเรียกกับเงินจากธนาคารจำเลยเสียก่อน จึงจะนำเงินเข้าบัญชีของ ร. ได้นั้นไม่ได้ เพราะเป็นข้ออ้างที่ขัดกับข้อความที่ปรากฏในแคชเชียร์เช็ค

คำพิพากษาฎีกาที่ 4531/2533 แคชเชียร์เช็คหรือแคชเชียร์ออร์เดอร์ เป็นตราสารที่มีสาระสำคัญครบถ้วนเป็นเช็คอันเป็นตัวเงินประเภทหนึ่งตามกฎหมาย แม้จะมีข้อความที่แสดงว่า จำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นธนาคารสั่งตนเองให้จ่ายเงินแก่ผู้รับเงิน ก็ได้ขัดกับลักษณะของเช็คตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 987

สรุปผล

แคชเชียร์เช็ค คือเช็คของธนาคารที่สั่งธนาคารตนเองให้จ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง การที่ธนาคารออก “เช็คสั่งจ่ายของธนาคาร” ก็เพื่อชำระค่าใช้จ่าย หรือการซื้อทรัพย์สินของธนาคาร เพื่อจ่ายให้ลูกค้าของธนาคาร เนื่องในการที่ธนาคารให้ลูกค้ากู้ยืมหรืออาจจะเนื่องจากลูกค้านำเช็ค หรือเงินสดของตนมาแลกกับเช็คสั่งจ่ายของธนาคาร โดยธนาคารจะคิดค่าธรรมเนียมในการออกเช็คสั่งจ่ายเอาจากลูกค้าเพียงเล็กน้อย

จากความหมายดังกล่าว จะพบว่าในทางกรธนาคารพาณิชย์ แคชเชียร์เช็คมีลักษณะ 3 ประการ ได้แก่ ประการแรกเป็นเช็ค ประการที่สองเช็คดังกล่าวธนาคารเป็นผู้ส่งจ่ายเอาจากตนเอง และประการที่สามเช็คดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ในการออกเพื่อจ่ายค่าใช้จ่ายของธนาคาร ซื้อทรัพย์สิน จ่ายเงินกู้ให้ลูกค้า และแลกกับ

เช็ค หรือเงินสดของลูกค้า จะพบว่าลักษณะของเช็คเชียร์เช็คในทางกฎหมายมีเพียงสองประการเท่านั้น ซึ่งได้แก่

ก) เป็นเช็ค และ

ข) เช็คดังกล่าวธนาคารเป็นผู้ส่งจ่ายเอาจากตนเอง

จากลักษณะประการแรก ในด้านหลักการเช็คเชียร์เช็คเป็นหนังสือตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่งสั่งธนาคารให้ใช้เงินจำนวนหนึ่งเมื่อทวงถามให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งสอดคล้องกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 987 และในด้านรูปแบบ เช็คเชียร์เช็คมีรายการครบถ้วนตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 988 กำหนด อันได้แก่ คำบอกชื่อว่าเป็นเช็ค คำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขให้ใช้เงินเป็นจำนวนแน่นอน ชื่อหรือยี่ห้อและสำนักของธนาคาร ชื่อหรือยี่ห้อของผู้รับเงินหรือคำจดแจ้งว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ สถานที่ใช้เงิน วันและสถานที่ออกเช็ค และลายมือชื่อผู้ส่งจ่าย ดังนั้นเช็คเชียร์เช็คจึงเป็นเช็ค จากลักษณะประการที่สอง เช็คเชียร์เช็คเป็นเช็คซึ่งธนาคารสั่งตนเองให้ใช้เงินจำนวนหนึ่งเมื่อทวงถามให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง ธนาคารจึงเป็นทั้งผู้ส่งจ่ายและธนาคารผู้จ่ายด้วยในเวลาเดียวกัน

อภิปรายผล

ประเทศไทยไม่มีกฎหมายว่าด้วยเช็คเชียร์เช็คเป็นการเฉพาะ เหมือนกับประมวลกฎหมายพาณิชย์ เอกรูป (Uniform Commercial Code หรือ UCC) ของประเทศสหรัฐอเมริกา จากการตีความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์พบว่าลักษณะเช็คเชียร์เช็คในทางกฎหมายมีเพียงสองประการเท่านั้น ซึ่งได้แก่

ก) เป็นเช็ค เพราะเช็คเชียร์เช็คมีรายการครบถ้วนตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 988 กำหนด อันได้แก่ คำบอกชื่อว่าเป็นเช็ค คำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขให้ใช้เงินเป็นจำนวนแน่นอน ชื่อหรือยี่ห้อและสำนักของธนาคาร ชื่อหรือยี่ห้อของผู้รับเงินหรือคำจดแจ้งว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ สถานที่ใช้เงิน วันและสถานที่ออกเช็ค และลายมือชื่อผู้ส่งจ่าย และ

ข) เช็คดังกล่าวธนาคารเป็นผู้ส่งจ่ายเอาจากตนเองจากนิยามของเช็คในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 987 ที่บัญญัติว่า “อันว่าเช็คนั้นคือหนังสือตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้ส่งจ่ายสั่งธนาคารให้ใช้เงินจำนวนหนึ่งเมื่อทวงถามให้แก่บุคคล

อีกคนหนึ่ง หรือให้ใช้ตามคำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่ง อันเรียกว่าผู้รับเงิน” จะเห็นได้ว่ากฎหมายใช้คำว่า “ธนาคาร” เท่านั้น นิยามดังกล่าวจึงมีลักษณะไม่ชัดเจน กล่าวคือ จะห้ามมิให้ผู้ส่งจ่ายเช็คและธนาคารผู้จ่ายเป็นบุคคลคนใดคนหนึ่งหรือไม่ใช่ จะยอมรับให้ผู้ส่งจ่ายเช็คและธนาคารผู้จ่ายเป็นบุคคลคนใดคนหนึ่งไม่ชัดเจน จึงต้องตีความตามกฎหมาย เห็นว่าผู้ส่งจ่ายเช็คและธนาคารผู้จ่ายเป็นบุคคลคนใดคนหนึ่งได้ เนื่องจากไม่มีกฎหมายห้ามไว้ เช็คเชียร์เช็คซึ่งเป็นตราสารที่มีลักษณะดังกล่าวจึงเป็นเช็คตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จากการศึกษพบว่า กฎหมายของประเทศไทยมีความแตกต่างกับกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา (Uniform Commercial Code หรือ UCC) ที่มีการบัญญัติกฎหมายเรื่องเช็คเชียร์เช็คเป็นการเฉพาะเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร ซึ่งเป็น Model Law กฎหมายแม่แบบ ซึ่งเราต่างรู้ดีว่า Model Law นั้นถือได้ว่าเป็นกฎหมายแม่แบบที่ประเทศต่าง ๆ นำไปใช้เป็นตัวอย่างในการร่างกฎหมาย เพื่อทำให้กฎหมายของแต่ละประเทศอยู่ในมาตรฐาน (Standard) ที่เท่ากัน เพื่อให้เกิดความ Harmonization ซึ่งแตกต่างกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยที่ต้องอาศัยการตีความตามกฎหมายแนวคำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้นว่าเป็นเช็ค (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 772/2526 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4540/2530 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4531/2533)

อย่างไรก็ตามด้วยเหตุที่เช็คเชียร์เช็คมีลักษณะเป็นเช็คประเภทหนึ่งซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของธนาคารแห่งประเทศไทย ในฐานะที่ธนาคารกลางของประเทศนั้นมีหน้าที่จัดการดูแลเรื่องอุปทานเงิน (money supply) เพื่อรักษาเสถียรภาพของระบบธนาคารและเงินตราของประเทศ เพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำใช้

1.1 เชนนโยบาย

1) เสนอนโยบายให้มีการออกคำพิพากษาศาลฎีกา เพื่อให้สอดคล้องกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 772/2526 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4540/2530 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4531/2533

2) ให้คำนิยามที่ชัดเจนในทางเนื้อหาของเช็คเชียร์เช็ค

1.2 เชิงวิชาการ

บัญญัติกฎหมายเพื่อนำมาใช้บังคับกับสถานะทางกฎหมายของเช็คซึ่งขึ้นเป็นการเฉพาะโดยโดยออกเป็นพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลโดยออกเป็นพระราชบัญญัติลายลักษณ์อักษรให้ชัดเจนแน่นอน โดยไม่ต้องอาศัยการตีความตามกฎหมายหรือการตีความตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกา เหมือนกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา (Uniform Commercial Code หรือ UCC) ที่มีการบัญญัติกฎหมายเรื่องเช็คซึ่งขึ้นเป็นการเฉพาะเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร ซึ่งเป็น Model law กฎหมายแม่แบบ ซึ่งเรารู้ดีว่า Model law นั้นถือได้ว่าเป็นกฎหมายแม่แบบที่ให้ประเทศต่าง ๆ นำไปใช้เป็นตัวอย่างในการร่างกฎหมายเพื่อทำให้กฎหมายของแต่ละประเทศอยู่ในมาตรฐาน (Standard) ที่เท่ากัน เพื่อให้เกิดความ Harmonization

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 772/2526 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4540/2530 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4531/2533 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการออกเช็คให้มีความมีประสิทธิภาพและเป็นการพัฒนาธุรกิจตัวเงินให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Abhirat, S. (1998). *The legal problems of cashier's cheque*. [Master of Law]. Thammasat University.
- Chayut, V. (2006). *The legal problems of the traveler's cheques*. [Master of Law]. Thammasat University.
- Chitti, T. (1995). *Civil and commercial law regarding current account and bill*. (16th ed.). Thammasat University Press.
- Guest, A.G. (1991). *chalmers and guest on bills of exchange, cheques and promissory notes*. (14th ed.). Sweet & Maxwell Press.
- Megraph, M. (1979). *Byles on bills of exchange*. (24th ed.). Sweet & Maxwell Press.
- Sahaton, R. (2024). *Explanation of bill law*. (2nd ed.). Winyuchon Press.

- Saowanee, U. (2016). *Explanation of the Civil and Commercial Code regarding bill*. (7th ed.). Thammasat University Press.
- Seni, P. (2007). *Explanation of the Civil and Commercial Code Book 3 regarding bill*. (3rd ed.). Nitibannakam Press.
- Supreme Court of Texas. (1973). *Wertz v. Richardson Heights Bank and Trust*. <https://shorturl.asia/F5rys>.
- Weber, Charles M., and Speidel, Richard E. (1982). *Commercial paper*. (3rd ed.). West Publishing Press.
- White, James J. (1988). *Uniform Commercial Code*. (3rd ed.). West Publishing Press.